

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ

Компетентнісний підхід на уроках історії

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)»
Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.03 Історія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
історії України і методики
викладання історії
Протокол № 2 від 1 вересня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Компетентнісний підхід на уроках історії
Викладач (-і)	Галицька-Дідух Тамара Вячеславівна
Контактний телефон викладача	59-60-06
Е-mail викладача	tamara.halytska@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	6 ЄКТС 180 год. 26 лекції, 34 семінари, 120 – самостійна робота залік
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Четвер 15.00

2. Анотація до навчальної дисципліни

Предметом вивчення є компетентнісний підхід на уроках історії в закладах загальної середньої освіти. Сучасна система освіти виявляє прагнення відповідати прогресивному розвитку суспільства через активний пошук нових методологічних підходів до її реформування. Один із таких підходів – компетентнісний, що визначається як ефективний інструмент оновлення освіти та досягнення її сучасної якості. Останніми роками цей підхід став предметом уважного розгляду в освітніх просторах Європи та України. Компетентнісний підхід виступає як відповідь на нові вимоги економіки постіндустріального суспільства. Вираження результатів освіти у термінах компетентності передбачає їх інтеграційний характер, співвіднесеність з ціннісно-смісловими характеристиками особистості та практико-орієнтовану спрямованість. Поширення та визнання компетентнісного підходу обумовлені перенесенням акцентів від змісту навчання до його результатів, відокремленням від знань та переходом до розвитку особистості.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів з дисципліни, розуміння значення компетентнісного підходу в умовах модернізації освіти через призму створення умов і самореалізації кожної особистості, яка формується в умовах лібералізації економіки і демократичних перетворень в Україні; формування загальних, спеціальних, професійних компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній педагогічній діяльності в навчальних закладах середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов; формування професійних компетентностей майбутніх учителів історії і суспільствознавчих предметів з фаховими інтересами до впровадження інноваційних технологій з метою безперервного подальшого навчання та підвищення професійного рівня, що забезпечить високий рівень їх конкурентоспроможності та затребуваності на ринку праці.

Дисципліна сприяє виховання високоморальних, патріотичних, освічених особистостей, спроможних вносити істотний вклад у майбутнє як регіону, так й України.

Завдання: дослідити компетентнісний підхід як необхідну умову і пріоритетний напрям модернізації системи освіти; навчитися створювати умови для набуття необхідних компетентностей; розробити механізм впровадження компетентнісного підходу в освітню систему; навчити цілеспрямовано формувати в учнів ключові і предметні компетентності в їх органічній єдності та у проєкції на моніторинг навчальних досягнень. Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

4. Програмні компетентності та результати навчання

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в основній (базовій) школі і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі.

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання й повноцінне розуміння предметної області та професійної діяльності. ЗК 3. Здатність письмово й усно спілкуватися (комунікувати) українською - державною мовою; отримувати і передавати професійну інформацію іноземною мовою.

ЗК 4. Здатність до впевненого, а водночас критичного використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для пошуку, обробки, аналізу, верифікації інформації з різноманітних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.

ЗК 6. Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності з дотриманням етичних норм і цінностей сучасного суспільства, діяти громадсько і соціально відповідально та з почуттям поваги до оточуючих.

ЗК 10. Здатність поважати мультикультурність і різноманітність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

ФК 1. Здатність перенесення системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти, у професійну діяльність.

ФК 2. Здатність забезпечувати навчання учнів українською - державною мовою; формувати та розвивати їх мовно-комунікативні уміння і навички в області історії та суспільствознавства.

ФК 3. Здатність здійснювати цілепокладання, планування та проєктування процесів навчання і виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей, застосовувати під час організації навчально-виховного процесу ефективні методики й технології.

ФК 4. Здатність застосовувати інтерактивні методи і сучасні освітні технології навчання, формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами історичних і суспільствознавчих предметів, інтегрованого навчання. ФК 5. Здатність здійснювати контроль та об'єктивне оцінювання рівня навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу, аналізувати результати їхнього навчання.

ФК 6. Здатність до формування колективу учнів; знаходження ефективних шляхів мотивації їх до саморозвитку, спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

ФК 7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог безпеки життєдіяльності і законодавства щодо охорони життя і здоров'я учнів (зокрема з особливими

освітніми потребами); використання під час освітнього процесу здоров'язберезувальних технологій.

ФК 9. Здатність усвідомлювати суспільний статус і призначення професійної діяльності вчителя історії, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокореляцію своїх професійних якостей, аналізувати, досліджувати та поширювати передовий педагогічний досвід.

ПК 6. Здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності. ПК 7. Знання наукових основ історії та методики її навчання, організації процесу пізнання та виховання учнів різних вікових категорій; здатність здійснювати дослідження з історії України, всесвітньої історії, методики навчання історії. ПК 8. Знання змісту та завдань організації допрофільної підготовки учнів. ПК 9. Здатність використовувати в професійній діяльності нові підходи до шкільної історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства та процесу євроінтеграції, з метою формування історичної свідомості, національної пам'яті, здійснення громадянсько-патріотичного виховання. ПК 10. Здатність до педагогічної рефлексії та дисемінації педагогічного досвіду.

Програмні результати навчання

РН 1. Відтворювати основні концепції та принципи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

РН 2. Демонструвати вміння навчати учнів державною мовою; формувати та розвивати їх мовно-комунікативні уміння і навички засобами навчального предмету та інтегрованого навчання.

РН 3. Називати і аналізувати методи цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; класифікувати форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти.

РН 4. Здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку.

РН 5. Вибирати відповідні форми та методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; аналізувати динаміку особистісного розвитку учнів, визначати ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

РН 6. Називати і пояснювати принципи проектування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технології здоров'язбереження під час освітнього процесу, способи запобігання та протидії булінгу і налагодження ефективної співпраці з учнями та їх батьками.

РН 7. Демонструвати знання основ фундаментальних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН 8. Генерувати обґрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами.

РН 9. Застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні та цифрові технології у професійній діяльності.

РН 10. Демонструвати володіння сучасними технологіями пошуку наукової інформації для самоосвіти та застосування її у професійній діяльності.

РН 11. Виявляти навички роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснювати необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання тендерного паритету у професійній діяльності.

РН 12. Аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

РН 13. Демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

ПРН 6. Працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань.

ПРН 7. Знати зміст шкільних курсів історії, проектувати і здійснювати навчальний процес, обирати оптимальні компетентісно орієнтовані методики навчання історії і суспільствознавства за допомогою сучасних інноваційних технологій, вміти оцінювати та відслідковувати динаміку особистісного розвитку учня/учениці.

ПРН 8. Володіти здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів середньої освіти засобами змісту предметних галузей та курсів за вибором.

ПРН 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН 10. Усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії і стійко прагнути до набуття та вдосконалення професійних компетентностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	26
семінарські заняття / практичні / лабораторні	34
самостійна робота	120

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
сьомий	014 середня освіта (історія)	четвертий	вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Компетенція, компетентність. Компетентісний підхід: проблематика, реалізація, перспективи	4	4	12
Тема 2. Компетентісний підхід в європейській педагогічній освіті	4	4	12
Тема 3. Концептуальні основи формування ключових компетенцій учасників навчально-виховного процесу	2		12
Тема 4. Формування предметних компетенцій на уроках історії. Логічна інформаційна	6	4	12
Тема 5. Науково-пошукова та дослідницька компетентність.	2	4	12

Тема 6. Проектна діяльність	2	4	12
Тема 7. Самоосвітня компетентність	2	4	12
Тема 8. Полікультурна і міжкультурна компетентності	2	4	6
Тема. Формування толерантності на уроках історії		2	6
Тема 9. Інформаційно-комунікаційна компетентність	2	4	12
ЗАГ:	26	34	120

Терміни написання колоквіумів: денна форма – на парі, заочна форма – за 10 днів до сесії.

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання	
Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Семінарське заняття	5 (40)
Модульна контрольна (включно із самостійною роботою)	20 (40)
Індивідуальне завдання	20
Максимальна кількість балів (залік)	100

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень (теоретичні питання)
1-2	Студент фактично не знає предмета, не володіє необхідними для виконання завдань вміннями, має обмежені знання теоретичного матеріалу, не розуміє специфіку використання методів, прийомів, засобів на уроках історії на основі реалізації комп підходу. Не наводить приклади використання на практиці
3-6	Студент володіє елементарними теоретичними знаннями, має елементарні вміння і навички. При наведенні прикладів робить значні помилки.
7-9	Студент без помилок описує теоретичний матеріал, класифікує типи і види уроків, знає підходи щодо організації навчальної діяльності на основі комп підходу в загальних рисах. Наводить приклади використання на практиці з окремими помилками, плутає поняття, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю.

10-11	у цілому послідовно й логічно, самостійно відтворює навчальний матеріал теми із реалізацією комп підходу, володіє інтерактивними технологіями в навчальній діяльності, виявляє розуміння застосування методів, прийомів, засобів навчальної діяльності, володіє навичками застосування їх на практиці. Студент припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту, або при аналізі практичного матеріалу. Не виявляє творчості.
12-13	студент володіє виявив глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, зокрема, знає закономірності, принципи, методи, форми і засоби навчання школярів в рамках реалізації комп ентнісного підходу; види пізнавальних умінь і можливостей учнів з історії, способи вивчення пізнавального інтересу учнів, методичні принципи і прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів ін., знає і використовує індивідуальний і диференційований підходи, здатен (на) формувати загальні і предметні компетентності в учнів; знає способи мотивації навчання; ознайомлений з найновішими досягненнями вітчизняної та зарубіжної методики, аналізує навчальну програму та навчально-методичну літературу, володіє методикою проведення різних форм організації навчального процесу, використовувати методи формування навичок самостійної роботи й розвиток творчих здібностей і логічного мислення учнів; володіє технологіями оцінювання рівнів навчальних досягнень учнів з історії на основі компетентнісного підходу; має усвідомлені уміння і навички щодо застосування знань на практиці: володіє логікою предмета, висловлює власне ставлення до навчального матеріалу; виявляє розуміння методичних проблем використання різноманітних технологій; робить аргументовані висновки; зіставляє і систематизує методичний досвід застосування інноваційних технологій в рамках комп підходу; демонструє приклади застосування знань на практиці. Студент демонструє синтетичне мислення, а також здатність створити власний інтелектуальний і творчий продукт на основі глибоких знань і діяльнісного, компетентнісного, особисто-орієнтованого підходів. Студент усвідомлює призначення професійної діяльності вчителя історії і суспільствознавчих предметів, а також потребу систематично підвищувати професійну кваліфікацію через навчання впродовж навчання в університеті і життя.
Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень (практичне запитання)
1-3	Студент не може практично застосувати знання з комп підходу. Мета і завдання не поставлені або майже не ставляться. Студент не використовує індивідуально-орієнтований, діяльнісний і компетентнісний підходи.
4-8	Студент елементарно практично застосовує знання з компетн. підходу і здатен це реалізувати на прикладах. Методи, які застосовуються, не відповідають меті і завданням уроку, змісту і характеру навчального матеріалу, готовності до засвоєння. Учитель не заохочує індивідуальні навчальні досягнення учнів, діяльнісний і компетентнісний підходи реалізовані на слабкому рівні.

9-13	Студент загалом практично застосовує знання. Інноваційні методи, які застосовуються, відповідають змісту і характеру навчального матеріалу, готовності учнів до засвоєння, але не відповідають меті і завданням уроку. Відповідно до змісту навчального матеріалу та методів роботи студент не підбирає оптимальні форми організації пізнавальної діяльності. Матеріал перевантажений зайвими фактами, основні теоретичні положення не виділені.
14-17	Студент використовує індивідуально-орієнтований, діяльнісний і компетентнісний підходи. Володіє практичним застосуванням інноваційних технологій (але не виявляє творчості, є не значні прогалини) Стимулює обґрунтування, аргументацію відповідей учнів, в тому числі з використанням фактів з інших галузей знань, заохочує ініціативу і самостійність учнів, заохочує індивідуальні навчальні досягнення, але не може сформулювати синтетичне мислення в учнів.
18-20	Студент враховує особливості диференційованого навчання (враховує особливості пам'яті, уваги, мислення, темпу засвоєння, рівня розуміння, здоров'я і т.п.), проблемного навчання (проблемні питання і ситуації, в тому числі і на стику наук), діалогового навчання (вільне обговорення і дискусії), рефлексивного навчання (оцінки учнями корисності уроку, свого психологічного стану), колективної мислительної діяльності, передбачена рефлексія, вміння порівнювати досягнуті результати на уроці з очікуваними. Застосовує різноманітні варіанти поєднання методів, прийомів формування мислительних дій учнів. Студент демонструє здатність створити власний учительський стиль з реалізацією компетентнісного підходу, в основі якого є ефективне використання сучасних інновацій.

Критерії індивідуальної роботи

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1-2	Проект або відсутній або виконаний із значними помилками, що свідчить неможливість використання студентом вмінь і навичок на практиці.
3-4	Студент знає підходи щодо організації навчально-виховної діяльності вчителя історії на основі компетентнісного підходу, однак на практиці задовільно їх реалізовує. Відбір інформаційного, навчально-пізнавального матеріалу є не повним; створює кейс із значними помилками.
5-6	знає підходи щодо організації навчальної діяльності учителя історії з реалізацією компетентнісного підходу, однак на практиці задовільно їх реалізовує. При відборі інформаційного, навчально-пізнавального матеріалу робить значні помилки; створює кейс, не використовуючи інновацій.
7-8	Студент добре володіє навичками застосування навчальної діяльності на практиці, при відборі інформаційного, навчально-пізнавального матеріалу робить не значні помилки; створює кейс, однак виявляє відсутність творчості, повністю реалізує компетентнісний підхід.
9-10	Студент здійснює відбір інформаційного, навчально-пізнавального матеріалу; здійснює вдале проектування, організацію та підготовку творчих кейсів; студент виявляє вміння включити усіх учнів в інноваційну навчальну діяльність; здійснювати контроль; аналізувати кінцеві результати, оптимально поєднувати теоретичний і практичний аспекти навчання за умови використання інновацій; та

	етапів розробки технологій. Студент здатний презентувати власні моделі розробок по конкретним урокам, готує різноманітний роздатковий матеріал, створює різнотипні комп'ютерні програми адаптовані до школи.
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент немає нб (або відпрацьоване), немає негативних оцінок за семінари (або відпрацьовані), немає негативних оцінок за колоквиуми (або відпрацьовані), немає негативних оцінок за індивідуальне завдання (або відпрацьовані). Підсумкова оцінка вище 50 балів
Підсумковий контроль	<i>форма контролю залік</i> <i>форма здачі - підсумкова</i>
7. Політика навчальної дисципліни	
<p>Письмові роботи: написані вчасно, студент немає негативних оцінок за письмові роботи (або відпрацьовані), немає нб (або відпрацьовані). Конспекти семінарських занять завантажені до початку семінару (для заочної форми навчання – до початку сесії).</p> <p>Академічна доброчесність: Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету: • Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Положення про запобігання академічному плагіату та інших видів академічної нечесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Положення про запобігання академічному плагіату у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Склад комісії з питань етики та академічної доброчесності ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». • Лист МОН України «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності». Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/</p> <p>Відвідування занять-є обов'язковими!!! Можливість і порядок відпрацювання пропущених студентом занять регламентується документом «ПОРЯДОК організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» (введений наказом ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 19 травня 2023 р. № 309) . Ознайомитися з положенням можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2023/05/otzinnuvannja-uspishnosti.pdf Студенти</p> <p>Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (наказом ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 24 листопада 2022 р. № 672) Ознайомитися із положенням можна за посиланням: https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf.</p>	
8. Рекомендована література	
Бакка Т., Загребельна Н, Кравченко О. Формування медіаосвітніми засобами історико-біографічного та історико-психологічного портрета П. Куліша. <i>Історія в школі. Науково-</i>	

методичний журнал для вчителів. 2019. № 7–8. Липень–серпень. С. 23–29.

Баханов К.О. Лабораторно-практичні роботи у викладанні історії України. К.: Генеза, 1996. 205 с.

Баханов К. Навчання історії за інтегрованою системою. *Історія в школі*. 2000. № 2. С. 14–18.

Баханов К. Навчання історії за проектною системою. *Історія в школі*. 2000. № 3. С. 33–41.

Баханов К. Технологія групової творчої справи в навчанні історії в школі. *Історія в школах України*. 2000. № 1. С. 23–28.

Баханов К. Учнівські компетенції як складова програм з історії для 12-річної школи. *Історія в школах України*. 2004. № 7. С. 7–11.

Бех І. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці: «Букрек»,

Бондаренко Н. В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання [Storytelling as a communication trend and a method of teaching all subjects in school]. *Молодь і ринок*. 2019. № 7 (174). С. 130–138. DOI: <https://doi.org/10.24919/23084634.2019.176194>.

Власов В. Викладання пропедевтичного курсу «Вступ до історії. 5 клас»: пошук шляхів реалізації компетентнісного підходу. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. Травень–червень. № 3 (73). С. 3–11.

Власов В. Методика контролю навчальних досягнень учнів з історії в контексті компетентнісно-орієнтованого навчання. *Історія в школах України*. 2007. № 6. С. 15–21.

Гриценко А. Формування інформаційної компетентності: аналіз теоретичного поняття. *Історія в школі*. 2013. Липень–серпень. С. 12–15.

Гриценко А. Дослідження структури та складових елементів інформаційної компетентності старшокласників у процесі її формування. *Історія в сучасній школі*. 2013. № 10. С. 27–24.

Десятов Д. Використання мережевих технологій як засобу організації кооперативної діяльності учнів в процесі навчання історії. *Історія в школі*. 2013. Липень–серпень. С. 16–19.

Десятов Д. Використання ВЕБ-КВЕСТУ як методу розвитку дослідницьких умінь учнів у процесі навчання історії. *Історія в школі*. 2012. Вересень. С. 22–25.

Желіба О. Використання схеми «Політична система» на прикладі уроків в 6 класі, присвячених питанням державного життя. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2015. № 1–2. С. 20–22. URL: https://www.academia.edu/23137245/Використання_схеми_Логічна_піраміда_на_у_р%25.

Желіба О. Теорія та методика навчання історії: форми уроку історії (на допомогу викладачу вищої школи). *Історія в школі*. 2014. № 3. С. 31–39.

Жидкова Н. Міжпредметні та внутрішньо курсові зв'язки як засоби формування між предметної компетентності на уроках правознавства в учнів 10 класів. *Молодь і ринок*. 2015. № 5. С. 88–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_5_21.

Журба Л. Проблемні ситуації та способи їх створення на уроках новітньої історії України. *Історія в школі*. 2006. № 6. С. 28–33.

Колеснікова М. С. Критичне мислення майбутнього вчителя історії як показник якості професійної підготовки. *Дидактика*. 2020. № 20. С. 101–104. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/13753>.

Коляда І. Урок-історична вікторина – ефективна форма організації реалізації засад особистісно-орієнтованого навчання. *Історія в школі*. 2005. № 1. С. 22–26.

Кучерук С. Провідники в минуле, або писемні джерела історії. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. Травень–червень. № 3 (73). С. 36–40.

Ладиченко Т. Компетентнісний підхід до вивчення історії на прикладах підручників з

всесвітньої історії. *Історія в рідній школі. Науково-методичний журнал*. 2020. Листопад–грудень. № 6 (224). С. 19–21.

Литвин І. В. Використання історичних постатей на уроках історії України з метою патріотичного виховання в школі (на прикладі образу Івана Мазепи). Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2016 рік / за ред. І. Д. Бега, Ж. В. Петрочко. Вип. 5. Івано-Франківськ: НАІР, 2017. С. 140–144. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/708034/3/Сучасний%20виховний%20процес%20ред2.pdf>.

Маринченко Г. Сторітеллінг як інноваційний метод в українській педагогіці та його використання на уроках історії. Теорія та методика навчання суспільних дисциплін. 2019. Випуск 7. С. 10–13.

Матешук І. Чи можна побачити минуле, або Історія на карті. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. Травень–червень. № 3 (73). С. 22–24.

Методичні рекомендації про викладання історії у 2020/2021 навчальному році (Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 11.08.2020 № 1/9- 430). URL: <https://www.historyua.com/2020/08/12/metodychni-rekomendatsiyi-provykladannya-istoriyi-u-2020-2021-navchalnomu-rotsi/>.

Мороз П. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник. К.: Педагогічна думка, 2012. 128 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19596103.pdf?repositoryId=341>.

Осадчук Р. Теоретико-методологічні засади використання між предметних зв'язків в умовах фундаменталізації змісту суспільно-гуманітарних предметів у старшій школі. *Історія в школі*. 2012. Травень–червень. С. 20–22.

Основи критичного мислення: методичний посібник для вчителів / за ред. О.І. Пометун, І.М. Сущенко. Д.: ЛІРА, 2016. 156 с.

Островський В. Тестовий контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з історії в контексті компетентнісного підходу. *Історія в школах України*. 2010. № 2. С. 4–13.

Пометун О., Гупан Н., Власов В. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.

Пометун О. Реалізація компетентнісного і діяльнісного підходів у сучасному підручнику історії. *Український Педагогічний журнал*. 2015. № 2. С. 146–157.

Пометун О., Гупан Н., Таксономія Б. Блума і розвиток критичного мислення школярів на уроках історії. *Український педагогічний журнал*. 2019 р. № 3. С. 50- 58.

Пометун О., Гупан Н. Як розвивати критичне мислення учнів за допомогою нового підручника з історії України. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2018. Березень–квітень. № 2 (72). С. 69– 77.

Горбачова І. Професійна мобільність учителя з позиції компетентнісного підходу. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 10 квіт. 2018 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди [та ін. ; за ред. С. Т. Золотухіної, І. І. Дорожко]. Харків: Стиль-Издат, 2018. С. 142–145.

Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. *Історія в школах України*. 2007. № 6. С. 3–13.

Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: «Вид-во А.С.К.», 2004. 192 с.

- Безметрна В. І. Формування інноваційної особистості на уроках історії шляхом впровадження компетентного підходу : метод. посіб. Карлівка, 2022. 61 с. Режим доступу: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/3651>
- Мороз, О. В., Сеньківська, Г. Я., & Легін, В. Б. Особливості формування компетентного підходу у вивченні історико-культурних процесів суспільства у ЗЗСО. *Академічні візії*. 2023. (16). вилучено із <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/211>
- Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. *Історія в школах України*. 2007. № 6. С. 3–7.
- Тележинська А. Використання комп'ютерно-орієнтованих технологій у процесі викладання історії у ЗНЗ. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2013. Вип. 36. С. 53–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2013_36_14.
- Терно С. Історичне мислення: як його розвивати ? *Історія в школах України*. 2007. № 5. С. 8–10.
- Терно С. Історичні поняття: структура і способи визначення. *Історія в школах України*. 2003. № 3. С. 36–37.
- Терно С. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії: Посібник для вчителя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 70 с. URL: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/Terno_Methodology.pdf.
- Терно С. Ознайомлення учнів із системою понять історичних курсів (Класифікації та шляхи формування понять). *Історія в школах України*. 2003. № 4. С. 24–26.
- Терно С. Умови формування наукових понять у учнів на уроках історії. *Історія в школі*. 2000. № 1. С. 9–12.
- Турянська О. Методика особистісно орієнтованого навчання історії в школі: навч. посіб. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. 222 с.
- Фідря О. Як розвивати знання. *Історія в школах України*. 2005. №4. С. 12–14; 2006. № 3. С. 9–14.
- Фідря О. Роль та місце історичної особи на уроках історії. *Історія в школах України*. 2003. № 4. С. 26–31.
- Фідря О. Методологія історії та формування хронологічних і просторових компетенцій учнів. *Історія в школі*. 2003. № 3. С. 18–23.
- Фрейман Г. Формування аксеологічної компетентності на уроках історії України в 11 класі. *Історія в школах України*. 2007. № 6. С. 13–14.
- Шкільна І. М. Теоретичний аспект формування національно-культурної ідентичності у старших підлітків. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2017. Вип. 21 (2). С. 345–357. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709819/1/33.pdf>.
- Шульга О. Інформаційні технології як один із сучасних засобів навчання на уроках історії. *Історія в школі*. 2013. Червень. С. 27–30.
- Яковенко Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.
- Carter G., Korostyshevsky D. Valuing Process Over Product: Using Writing to Teach History in the Undergraduate History Classroom. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2021. Vol. 46. № 1. P. 10–21. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.46.1.10-22>.
- Dunn J. The Historian's Responsibility for the Future: Recording Covid-19 for the Next Generation. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2021. Vol. 46 № 1. P. 23–25. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.46.1.23-25>.

Garrone-Shufran S. Preparing Teachers to Teach the Language of History. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2020. Vol. 45. № 2. P. 2–17. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.45.2.2-17>.

Hughes R. Assessment in the History Classroom. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2019. Vol. 44. № 2. P. 51–56. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.44.2.51-56>.

Erekson K. Putting History Teaching «In Its Place». *Journal of American History*. March 2011. Volume 97. Issue 4. P. 1067–1078. DOI: <https://doi.org/10.1093/jahist/jaq066>.

Pearson B, Brasington B, Bowman T. «I Don't Want to be a Historian! I Just Want to be a History Teacher!» A West Texas Historical Methods Odyssey. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2019. Vol. 44. № 1. P. 2–27. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.44.1.28-56>.

Young C. Embracing the Digital Revolution in the History Classroom. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2018. Vol. 44. № 2. P. 2–16. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.43.2.2-16>.

Віртуальна та доповнена реальність: як нові технології надихають вчитися. URL: <https://osvitoria.media/opinions/virtualna-ta-dopovnena-realnist-yakoyu-mozhe-butysuchasna-osvita/>

Bondarenko, O., Pakhomova, O., Lewoniewski, W. (2019). The Didactic Potential of Virtual Information Educational Environment as a Tool of Geography Students Training. In: Kiv, A. E., Shyshkina, M. P. (eds.) *Proceedings of the 2nd International Workshop on Augmented Reality in Education (AREdu 2019)*, Kryvyi Rih, Ukraine, March 22, 2019, CEUR-WS.org, pp. 13–23.

Computer game as an element of modern culture: [Electronic resource] Access mode: <http://ua.textr.com/erat-8411-1.html>

Pellas, N., & Kazanidis, I. (2019). "Exploring the Potential of Virtual Reality in History Education." 2019 11th International Conference on Education Technology and Computers (ICETC), 13-15.

Squire, K., & Jan, M. (2007). "Mad City Mystery: Developing scientific argumentation skills with a place-based augmented reality game on handheld computers." *Journal of Science Education and Technology*, 16(1), 5-29.

Sun, C., et al. (2018). "An Exploration of the Application of Augmented Reality in History Education." 2018 13th International Conference on Computer Science & Education (ICCSE), 354-358.

Хміль Наталія; Галицька-Дідух Тамара; Цяньці Ван. Використання віртуальної і доповненої реальності в українській освіті. *Академічні візії*. 2023. №22. <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/505>

Галина Батрбеківна Черушева, Тетяна Олександрівна Кравцова, Тамара Вячеславівна Галицька-Дідух. Актуальні проблеми викладання педагогічних дисциплін: формування інтерактивного онлайн- середовища. *Академічні візії*. 2023. №19. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/384>

Ухналь О. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх учителів історії у закладах вищої педагогічної освіти. *Молодий вчений*. 2020. 4 (80), 169-172. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-4-80-36>

Halutska-Didukh T. Formation of competence «initiative and entrepreneurship» in lessons of history of Ukraine (the 10th grade). *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*, 2020. No 7 (1). S. 177–183.

Викладач Галицька-Дідух Т.В., доцент кафедри історії України і методики викладання історії